

fremtidige udviklingsmuligheder for de højtudviklede industrisamfund, hvilket Servan-Schreiber ikke gør. Samtidig er Havemanns analyse langt mindre teknokratisk præget, hvilket gør hans utopia eller fremtidsvision mere sympatisk.

Jørn Kjølseth Møller

Jens-Jørgen Jensen og Margit Nielsen, Hvad er Comecon?, Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag, 1981, 288 s., 92,00 kr.

Hvad er Comecon? Det er et godt spørgsmål, som de fleste nok vil have vanskeligheder med at besvare. Hidtil har man kunnet undskylde sig med manglen på dansksproget litteratur om emnet, men Jens-Jørgen Jensen og Margit Nielsen har nu effektivt forsynet alle interesserede med en god, velstruktureret, klart skrevet bog. Med 200 siders tekst, 50 siders statistik-bilag, ordforklaring, en nyttig litteratur-liste (kommenteret), noter og stikordsregister har læseren en behagelig og håndterlig bog om stort set alt vedrørende Comecon.

Den detaljefyldte gennemgang er samlet omkring ti hovedtemaer: Den økonomiske og sociale udvikling, den historiske side, organisationen, plankoordineringen, Comecon-handlen, investeringssamarbejdet, videnskabeligt-teknisk samarbejde, integrations-problemer og -perspektiver, de ikke-europæiske medlemmer, øst-vest relationerne og forholdet til u-landene.

Kort fortalt er Comecon ikke Østeuropas EF, men både historisk, medlemsmæssigt og funktionelt en pendant til OEEC/OECD. Supermagten Sovjetunionen har siden 50-ernes midte skabt et omfattende organisatorisk netværk mellem de statslige bureaukratier, planlæggerne, økonomerne, teknikerne osv. fra Sovjetunionen, Polen, Øst-tyskland, Tjekkoslaviet, Ungarn, Rumænien og Bulgarien samt Mongoliet, Cuba og Vietnam. Med varierende grader af faktisk deltagelse har Jugoslavien, Irak, Syd-Yemen, Etiopien, Moçambique, Angola og Laos en løsere tilknytning og Finland et specielt løst arrangement. Kernen i den officielle målsætning om "socialistisk økonomisk integration" er koordinationsbestrebelse om de nationale plan-økonomiske beslutningsprocesser. Socialistisk integration er plan(lagt)-integration, besluttet på højeste sted i stats- og partiapparaterne og dermed et fundamentalt politisk fænomen - nationalt og internationalt - velegnet som emne for politologiske analyser og studier. Bogen fra Sydjysk Universitetsforlag skal derfor hilses velkommen.

I en anmeldelse her i Politica må jeg nødvendigvis også vurdere bogen med de nok så berømmelige politologiske briller, hvorfor de følgende tre kritikpunkter kan fremstå mere kritiske end de er ment. Mit første ankepunkt er, at bogen mangler en tese, endsige en teori. Forfatter-parret søger empirisk-deskriptivt at be-

fremtidige udviklingsmuligheder for de højtudviklede industrisamfund, hvilket Servan-Schreiber ikke gør. Samtidig er Havemanns analyse langt mindre teknokratisk præget, hvilket gør hans utopia eller fremtidsvision mere sympatisk.

Jørn Kjølseth Møller

Jens-Jørgen Jensen og Margit Nielsen, Hvad er Comecon?, Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag, 1981, 288 s., 92,00 kr.

Hvad er Comecon? Det er et godt spørgsmål, som de fleste nok vil have vanskeligheder med at besvare. Hidtil har man kunnet undskylde sig med manglen på dansksproget litteratur om emnet, men Jens-Jørgen Jensen og Margit Nielsen har nu effektivt forsynet alle interesserede med en god, velstruktureret, klart skrevet bog. Med 200 siders tekst, 50 siders statistik-bilag, ordforklaring, en nyttig litteraturliste (kommenteret), noter og stikordsregister har læseren en behagelig og håndterlig bog om stort set alt vedrørende Comecon.

Den detaljefyldte gennemgang er samlet omkring ti hovedtemaer: Den økonomiske og sociale udvikling, den historiske side, organisationen, plankoordineringen, Comecon-handlen, investeringssamarbejdet, videnskabeligt-teknisk samarbejde, integrationsproblemer og -perspektiver, de ikke-europæiske medlemmer, øst-vest relationerne og forholdet til u-landene.

Kort fortalt er Comecon ikke Østeuropas EF, men både historisk, medlemsmæssigt og funktionelt en pendant til OEEC/OECD. Supermagten Sovjetunionen har siden 50-ernes midte skabt et omfattende organisatorisk netværk mellem de statslige bureaukratier, planlæggerne, økonomerne, teknikerne osv. fra Sovjetunionen, Polen, Østtyskland, Tjekkoslaviet, Ungarn, Rumænien og Bulgarien samt Mongoliet, Cuba og Vietnam. Med varierende grader af faktisk deltagelse har Jugoslavien, Irak, Syd-Yemen, Etiopien, Moçambique, Angola og Laos en løsere tilknytning og Finland et specielt løst arrangement. Kernen i den officielle målsætning om "socialistisk økonomisk integration" er koordinationsbestrebelsene omkring de nationale planøkonomiske beslutningsprocesser. Socialistisk integration er plan(lagt)-integration, besluttet på højeste sted i stats- og partiapparaterne og dermed et fundamentalt politisk fænomen - nationalt og internationalt - velegnet som emne for politologiske analyser og studier. Bogen fra Sydjysk Universitetsforlag skal derfor hilses velkommen.

I en anmeldelse her i Politica må jeg nødvendigvis også vurdere bogen med de nok så berømmelige politologiske briller, hvorfor de følgende tre kritikpunkter kan fremstå mere kritiske end de er ment. Mit første ankepunkt er, at bogen mangler en tese, endsige en teori. Forfatter-parret søger empirisk-deskriptivt at be-

svare spørgsmålet om, hvad Comecon er, hvilket er fuldt legitimt, men det bliver ved det empirisk-deskriptive. Som en konsekvens af den manglende tese som et problematiserende tema til at samle bogens mange tråde kommer bogen til at fremstå lidt håndbogsagtig, og konklusioner og sammenfatninger bliver yderst sparsomme. Det noget "mystiske" kapitel 9 om problemer og perspektiver i integrationen retter ikke op på savnet af en vis teoretisk synsvinkel, men antyder, hvordan sådanne kunne have været udformet. Her forsøges en komparation med EF, en sammenstilling af udtalte målsætninger og opnåede resultater, samt en gennemgang af forskelligartede integrationsstrategier eller nationale interesse modsætninger.

Mit andet kritikpunkt er, at det empiriske datamateriale helt overvejende er identisk med den allerede eksisterende litteratur. Der er ikke mange forsøg på at grave ny viden frem eller efterprøve det allerede kendte. Jeg vil pedantisk nævne to eksempler. Comecon-sekretariatets størrelse angives til at være ca. 1000 personer (p. 70). I note 13 refereres kilden og en alternativ kilde, som sætter tallet til 650. I stedet for at foretage egne undersøgelser for eksempel i form af en studietur til Moskva og et besøg i Sekretariatets kontor-silo stiller forfatterne på en polemisk måde Comecon-sekretariatets størrelse over for EF-Kommissionen på 8000 personer uden at sondre mellem de 2000 akademisk uddannede sagsbehandlere og øvrige ansatte som tolke, skrive damer osv. Forfatterne er ikke i stand til at fortælle, om Comecon-sekretariatets 1000 ansatte svarer til de akademisk uddannede i andre organisations-sekretariater, eller om de 1000 er eksklusive de stående kommissioners funktionelt afgrænsede sekretariater. Hvis svaret skulle være bekræftende, kan Comecon-sekretariatet meget vel være sammenligneligt med OECD-sekretariatet i Paris!

Et andet eksempel er pp. 98-100 om Den økonomiske Samarbejdsbank (IBEC). Afsnittet er præget af usikkerhed, tvivl og lidt halvgamle data. Hovedværkerne refereres i noterne, men hvorfor har forfatterparret ikke skaffet sig et eksemplar af årsberetningerne med alle de nyeste tal for indskudt kapital, udlåns størrelse og varighed, vestvaluta og andre nyttige oplysninger? Præcis det samme gælder afsnittet p. 126 om Investeringsbanken.

Min tredje indvending mod beskrivelse af Comecon er manglen på analyse, så visse afsnit bliver unødigt præget af formaliteter og procedurer med en for stor distance til de underliggende realpolitiske problemer. Og dette beklager jeg som læser, idet der rundt omkring er tilløb til analyser, men netop som de bliver allermost spændende, standser de. Et eksempel på "afbrudt analyse" findes pp. 48-49, hvor forfatterne klart påpeger de meget dybtgående problemer i dagens socialistiske systemer i balancen mellem det politiske krav om centralisering og

det økonomiske krav om decentralisering og endog demokratisering. P. 49 læser man, at en ny økonomisk vækstfase forudsætter "ikke blot en mere effektiv og forfinet planlægning men nok andre og bredere beslutningsprocesser, altså en "demokratisering" under en eller anden form". Unægtelig spændende, men så standser kapitlet!

I kapitlet om plankoordination, som er alfa og omega og vel burde have ligget til grund for bogens (manglende) tese, fremhæves de proceduremæssige forhold på bekostning af en analyse af de bagvedliggende magt- og indflydelseseffekter i forholdet mellem Comecon-staterne og i det nationale inter-bureaukratiske spil. Prisfastsættelsesproblemet præsenteres på samme proceduremæssige måde pp. 94-95, men her kommer den supplerende analyse faktisk fra p. 108 om Sovjetunionens mulige leverancer af olie og andre råvarer mod øget integration, dvs. plankoordination.

Også andre end de her nævnte emner er spændende og interessant stof, der kunne fortjene mere dybdeborende studier. Ifølge Andreas Jørgensens forord er dette også tanken, thi forfatterparrets bog om Comecon er "en begyndelse". Medens vi så spændt afventer de bebudede "mere specialiserede undersøgelser", kunne Industrirådets folk passende studere bogens afsnit om Danmarks østhandel (pp. 185-88), hvor der gives gode råd til forøgelse af den danske eksport, der i øjeblikket udgør under halvdelen af vores import fra Sovjetunionen, Polen, Østtyskland, Tjekkoslaviet og de øvrige Comecon-lande.

Carsten Lehmann Sørensen

Torben Beck Jørgensen, Når staten skal spare, København: Nyt fra samfundsvidenskaberne, 1981, 398 s., 115,00 kr.

Undertiden bliver man fristet over evne, og jeg kunne ikke modstå opfordringen til at anmelde Torben Beck Jørgensens bog Når staten skal spare. Det er måske ikke helt fair mod TBJ, da jeg næppe er i stand til at præstere en helt fordomsfri vurdering af en sådan redegørelse for offentlige besparelser. Der er nok mere kritik i det følgende, end TBJs læseværdige bog fortjener.

Det er en bog på små 400 sider, hvori der er nedlagt et meget stort arbejde. Den bærer præg af, at den i sit udspring er et stykke kvalifikationsforskning, og den er derfor efter min smag for stærkt litterært orienteret (for eksempel med påklistrede litteraturhenvisninger, der vel kun skal vise, at forfatteren har læst disse bøger). Den er i mindre grad orienteret mod at se tingene i sammenhæng med en bredere baggrund af dansk virkelighed, og den er slet ikke orienteret mod at nå frem til operationelle konklusioner vedrørende budgetlægning og sparepoli-